

АЙЗЪК АЗИМОВ

ХОРО

Част 0 от „Грегор и Арнолд“

Превод от английски: [Неизвестен], 1964

chitanka.info

Една от любимите поговорки на Грегори Поуел гласеше, че вълненията никога не са от полза. Затова когато потният и възбуден Майк се втурна срещу него по стълбата, Поуел се намръщи:

— Какво има? — попита той. — Да не ти се е строшил нокътят?

— Как не! — озъби се задъхано Донован. — Какво прави цял ден долу? — Той си пое дъх и неочаквано изтърси: — Спиди още не се е върнал.

Очите на Поуел се разшириха и той поспря, но веднага се овладя и продължи да се изкачва по стълбата. Той мълча чак до площадката, а после попита:

— За селен ли го изпрати?

— Да.

— Кога?

— Преди пет часа.

Отново настъпи мълчание. Глупаво положение! Намираха се на Меркурий само от дванадесет часа, а вече изпаднаха в затруднения. Меркурий винаги е бил смятан за най-загадъчната планета в цялата слънчева система, но това вече не приличаше на нищо.

Поуел каза:

— Почни отначало и разказвай подред!

Влязоха в радиокабината. Апаратурата ѝ, недокосвана вече десет години, откак беше си заминала първата експедиция, бе малко поостаряла. От гледна точка на технологията тия десет години значеха твърде много. Спиди например. Къде можеха да се сравняват с него роботите, произведени през 2005 година. Постиженията на робототехниката през последните години бяха наистина главозамайващи.

Поуел внимателно докосна все още блестящата метална повърхност. Всичко в тази стая изглеждаше някак запустяло и събуждаше безкрайно тягостно впечатление.

Донован също почувствува това. Той каза:

— Опитях се да го засека по радиото, но не излезе нищо. На осветената от слънцето страна радиото е безпомощно — във всеки случай на разстояние, по-голямо от две мили. Отчасти по тази причина не успя и първата експедиция.

— Нека оставим това. Какво все пак успя да изясниш?

— Хванах немодулиран сигнал в късовълновия сектор. По него можах да определя само координатите на Спиди. Следих го два часа и нанесох резултатите върху картата.

Донован извади от задния си джоб пожълтяло листче пергамент, останало от неудачната първа експедиция, и като го разстла върху масата, яростно го затисна с длан. Застанал малко встрани, Поуел го следеше с ръце, скръстени на гърдите. Донован нервно забодде молива върху картата.

— Това червено кръстче е селеновото езеро. Ти сам го нанесе.

— Кое? — прекъсна го Поуел. — Те бяха три. Отбеляза ни ги Мак Дъгал, преди да отлетим.

— Естествено аз пратих Спиди до най-близкото. Седемнадесет мили оттук. Но не е там работата. — Гласът на Донован затрепери от вълнение. — Ето тези точки показват къде е Спиди.

За първи път привидното спокойствие на Поуел бе нарушено. Той пое картата.

— Шегуваш се. Не може да бъде!

— Там е — сърдито измърмори Донован.

Точките образуваха неправилна окръжност, в центъра на която беше червеното кръстче — селеновото езеро. Пръстите на Поуел се насочиха към мустаците му — сигурен признак, че се тревожи. Донован добави:

— През двата часа, докато го следих, той обиколи това проклето езеро четири пъти. Изглежда, че се готви да го обикаля безкрайно. Усецаш ли в какво положение сме?

Поуел го изгледа, но не каза нищо. Разбира се, той схващаше положението. Всичко беше просто като верига от силогизми. Между тях и цялата чудовищна мощ на меркурианското слънце стояха само батериите от фотоелементи. Те бяха почти напълно разрушени. Единствено селенът можеше да спаси положението. А селен можеше да достави само Спиди. Ако Спиди не се върнеше, нямаше да има селен. Без селен нямаше да има фотоелементи. А ако няма фотоелементи... Е, какво пък толкова, бавно изпичане е един от най-неприятните видове смърт.

Донован нервно разроши рижавата си коса и горчиво каза:

— Ще се посраим пред цялата слънчева система, Грег! Как можа всичко да отиде по дяволите! „Знаменитата бригада в състав

Поуел и Донован е изпратена на Меркурий, за да изясни възможностите за откриване рудници върху слънчевата страна, с най-нова техника и роботи“. И още първия ден изпортихме всичко! А работата е съвсем проста. Това няма да го преживеем!

— Не си струва да се тревожиш — спокойно отвърна Поуел. — Ако не предприемем незабавно нещо, до преживяване няма да се стигне. Ние просто няма да оцелеем.

— Не говори глупости! Може да ти е смешно, но на мен — не ми е. Престъпление е, че ни изпратиха тук само с един робот. И тази твоя идея — сами да сме поправили фотоелементите!

— Не се изсилвай толкова! Решихме това заедно. Нали всичко на всичко ни трябва един килограм селен, диелектричната установка на Стилхед и някакви си три часа време! А по цялата слънчева страна има цели езера от чист селен. Само за пет минути спектрорефлекторът на Мак Дъгал засече три! Дявол да го вземе! Не можехме да чакаме следващото противостояние!

— Какво да правим сега? Поуел, ти си намислил нещо, знам! Иначе нямаше да си толкова спокоен. Не приличаш на герой повече от мен. Хайде, казвай!

— Да отидем сами при Спида не можем. Във всеки случай тук, на слънчевата страна, даже новите скафандри няма да издържат повече от двадесет минути на това слънце. Но слушай, Майк, нещата може би не стоят чак толкова зле. Тук долу при нас лежат шест робота. Ако са в изправност, можем да ги използваме. Но само ако са изправни.

В очите на Донован се мярна искрица надежда.

— Шестте робота от Първата експедиция? Сигурен ли си? Може би това са само полуавтомати. Десет години за роботите — това е много време...

— Не, роботи са. Цял ден си играх с тях и зная това. Те имат позитронен мозък. Разбира се, най-примитивен.

Той напъха картата в джоба си.

— Да слезем долу!

* * *

Роботите се намираха в най-долния етаж на станцията сред покрити с прах сандъци с неизвестно предназначение. Те бяха твърде големи — дори в седнало положение главите им стърчаха цели два метра.

Донован подсвирна.

— Какви размери, а? Не по-малко от три метра в диаметър.

— Е да, нали са снабдени със старите предавки на Мак Хефи. Аз надникнах в тях — ужасно устройство.

— Не си ли ги включвал?

— Не. И защо? Едва ли нещо не е в ред. Даже диафрагмата изглежда прилична. Те сигурно говорят.

Той отвинти щитчето от гърдите на най-близкия робот и пъкна в отворието двудюймова сачма, в която бе вложена искрица атомна енергия. Тя беше достатъчна, за да вдъхне на робота живот. Трудно беше да се нагласи сачмата, но накрая Поуел успя. След това той закрепил старателно щитчето на мястото му и се зае със следващия робот.

Донован каза с безпокойство:

— Те не се движат.

— Няма да заповед — кратко обясни Поуел. Той се върна при първия робот и го плесна по бронята.

— Хей, ти! Чува ли ме?

Главата на гиганта се надигна бавно. Очите му се спряха върху Поуел. Сетне се разнесе хрипкав, скърцащ глас, приличен на звука на средновековна грамофонна плоча:

— Да, господарю!

Поуел сухо се усмихна.

— Разбра ли, Майк? Това е един от първите говорещи роботи. Тогава имаше тенденция да се забрани използването на роботи на Земята. Но конструкторите се опитаха да предотвратят това и вградиха в глупашките машини здравия и сигурен инстинкт на роба.

— Но и това не помогна — отбеляза Донован.

— Не, разбира се, но все пак те се постараха да направят нещо.

Той се обърна отново към робота:

— Стани!

Роботът се надигна бавно.

Донован обърна нагоре глава и отново подсвирна.

Поуел попита:

— Можеш ли да излезеш на повърхността? На слънцето?

Настъпи тишина. Мозъкът на робота действуваше бавно. После роботът отвърна:

— Да, господарю!

— Добре. Знаеш ли какво е това миля?

Отново мълчание и бавен отговор:

— Да, господарю!

— Ние ще те изпратим на повърхността и ще ти покажем посоката. Ти ще извървиш около седемнадесет мили и там някъде ще срещнеш друг един робот — по-малък от тебе. Разбираш ли?

— Да, господарю!

— Ти ще намериш тоя робот и ще му заповядаш да се върне. Ако не те послуша, ще го доведеш насила.

Донован подръпна Поуел за ръкава.

— Защо не го изпратим направо за селен?

— Защото ми е нужен самия Спиди. Искам да зная какво му се е случило. — Обръщайки се към робота, той заповяда:

— Ела при мен!

Роботът не се мръдна. Гласът му изгърмя:

— Простете, господарю, но не мога. Вие трябва първо да ме яхнете. — Тромавите му ръце се съединиха със звън, тъпите му пръсти се преплетоха, образувайки нещо като стреме.

Поуел се взря в робота, теглейки мустак.

— Охо! Хм!...

Донован изблеци очи.

— Трябва да го възседнем? Като кон?

— Вероятно. Да си призная и аз не знам защо. Впрочем... Е, разбира се! Аз ти казвам, че ония излишно се увеличаха по безопасността. Очевидно конструкторите са искали да убедят всички, че роботите са съвсем безопасни. Те не могат да се движат самостоятелно, а само с ездач на раменете. Е, какво да направим?

— И аз това се чудя — измърмори Донован. — Тъй или иначе, ние не можем да се появим на повърхността — с робота или без него. О, божичко! — Той щракна възбудено два пъти с палци. — Дай картата! Не напразно я изучавах два часа. Ето нашата станция. Защо да не използваме тунелите?

Върху картата станцията бе отбелязана като черно кръгче, от което подобно на паяжина се разбягваха тънките пунктирани линии на тунелите.

Донован се вгледа в списъка на условните обозначения.

— Виж! — каза той. — Тия малки черни точки са изходите на повърхността. Един от тях е не на повече от три мили от езерото. Ето и номера му... Можеха да пишат по-едро... Аха, № 13-а. Ако роботът знаеше пътя...

Поуел веднага зададе въпрос и в отговор получи вяло: „Да, господарю!“

— Иди за скафандрите! — каза той доволен. Те слагаха скафандрите за първи път. Още вчера, когато пристигнаха на Меркурий, мислеха, че едва ли ще имат нужда от тях. И сега движеха неловко ръце и крака, за да свикнат с неудобните дрехи.

Скафандрите бяха много по-обемисти и още по-безобразни от обикновените костюми за космически полети. В замяна на това пък бяха по-леки — в тях нямаше ни късче метал. Изработени от термоустойчива пластмаса, подплатена със специално обработен корк, снабдени с устройства за отстраняване на влагата, тези скафандри можеха да устоят на нетърпимото сияние на меркурианското слънце цели двадесет минути. Е, и още, да кажем, пет-десет минути без непосредствена смъртна опасност за човека.

Ръцете на работа все още образуваха стреме. Той не даваше вид на изненадан от глуповатия вид, който прие фигурата на Поуел.

Радиото разнесе хрипкавия глас на Поуел:

— Готов ли си да ни откараш до изход 13-а?

— Да, господарю!

„Това е хубаво — помисли Поуел. — Може би им липсва дистанционното управление, но все пак те могат да приемат команди по радиото.“

— Яхни, който искаш, Майк! — каза той на Донован.

Той постави крак в импровизираното стреме и се покатери горе. Седеше се удобно: на гърба на работа очевидно имаше специално издадена гърбица, а на всяко рамо по една вдлъбнатина за краката. Стана ясно и предназначението на щръкналите уши на гиганта.

Поуел се хвана за „ушите“ и обърна главата на работа. Тя несръчно се извъртя.

— Да почваме, Макдъф!

Но в същност на Поуел съвсем не му беше до шаги.

* * *

Крачейки бавно с механична точност, гигантските работи минаха през вратата. Главите им почти достигаха горния ръб на рамката и ездачите трябваше малко да се понаведат. Намериха се в тесен коридор. Тежките бавни крачки на гигантите ечаха под сводовете отмерено. Дългият тунел, който се губеше далеко напред, напомни на Поуел за огромната работа, извършена от Първата експедиция с нейните примитивни работи и оскъдна техника. Да, тя завърши с неуспех, но този неуспех беше много по-ценен от редица леки сполуки.

Роботите крачеха напред. Скоростта им беше неизменна, ходът — равномерен.

Поуел каза:

— Погледни! Тунелите са осветени, а температурата тук е като на Земята. Навярно си е било тъй през всичките тия десет години, когато тук не е имало никой.

— Как ли са постигнали това?

— Евтина енергия! Най-евтината в цялата Слънчева система — енергията на Слънцето. Тук, върху слънчевата страна на Меркурий, това не е малко. Ето защо те са построили станцията на открито място, а не в сянката на някоя планина. Това е огромен преобразувател на енергията. Топлината се превръща в електричество, светлина, механична работа и във всичко, каквото ти дойде на ум. Едновременно с получаването на енергия станцията се охлажда.

— Слушай — каза Донован, — всичко това е твърде занимателно, но все пак да поговорим за нещо друго. Нали с цялото преобразуване на енергията се занимават фотоелементите, а засега те са ми болното място.

Поуел измърмори нещо и когато Донован се обади отново, разговорът потече в друга посока.

— Чувай, Грег, какво все пак може да се е случило със Спиди? Не мога нищо да разбера.

Да се свият рамене в скафандъра беше трудно, но Поуел въпреки това успя.

— Не зная, Майк. Нали той е напълно приспособен към условията на Меркурий! Горещината не му действа, изчислен е за намалената сила на притеглянето, може да се движи по пресечена местност. Предвидено е всичко или поне би трябвало да е така.

Те замълчаха, този път за дълго време.

* * *

— Господарю — каза роботът, — пристигнахме.

— А! — Поуел се опомни. — Е, хайде да се измъкнем на повърхността.

Намериха се в малко здание — празно, без въздух, полуразрушено. Донован запали фенера и дълго разглежда разпокъсаните краища на дупката, която зееше в горния край на една от стените.

— Метеорит, а? Ти как мислиш? — попита той.

Поуел сви рамене.

— Каква разлика! Няма значение. Да вървим!

Издигащата се край тях черна базалтова скала ги пазеше от слънцето. Всичко наоколо беше потопено в абаносовата сянка на безвъздушния свят. Сянката прекъсваше изведнъж като изрязана с нож и по-нататък започваше нетърпимото бяло сияние на безкрайното множество кристали, с които бе покрита каменистата почва.

— Охо! — Донован се стъписва от учудване. — Също като сняг!

Действително това приличаше на сняг. Поуел хвърли поглед към блестящата грапава повърхност, проснала се до самия хоризонт, и се намръщи от режещия очите блясък.

— Това е някакво необикновено място — каза той. — Общо взето, коефициентът на отражение от повърхността на Меркурий е твърде нисък и цялата планета е покрита със сива пемза. Нещо подобно на Луната. Но все пак е красиво, нали?

Добре, че скафандрите бяха снабдени със светофилтри. Красиво или не, незащитените очи биха се заслепили от този блясък за половин минута. Донован погледна термометъра, закрепен над китката му.

— Охо! Осемдесет градуса.

Поуел също погледна термометъра си и каза:

— Да. Множко е. Какво да се прави — атмосферата...

— На Меркурий? Ти да не си нещо...

— Защо? Нали и на Меркурий има някаква атмосфера — разсеяно отвърна Поуел, като се стараяше да прикрепи с тромавите пръсти на скафандъра към шлема стереотръбата. — Непосредствено над повърхността трябва да има тънък слой пари. Летливи елементи, тежки съединения, които могат да бъдат задържани от притеглянето на Меркурий. Селен, йод, живак, галий, бисмут, летливи окиси. Парите попадат в сенките и се кондензират, като отделят топлина. Става нещо като гигантска дестилация. Запали фенера и ще видиш, че от тая страна скалата е покрита с някаква кристална сяра или живачна роса.

— Е, няма значение. Какво са някакви си жалки осемдесет градуса? Нашите скафандри могат да издържат неограничено време.

Най-после Поуел нагласи стереотръбата и заприлича на охлюв с рогчета.

Донован чакаше напрегнато.

— Виждаш ли нещо?

Поуел не отговори веднага.

— На хоризонта се тъмнее петно. Явно е селеновото езеро. Точно там трябва да бъде. А Спида не се вижда.

Поуел се покатери на раменете на робота, изправи се предпазливо, разкрачи се и загледа напред.

— Чакай!... Е, да! Ето го! Идва насам.

Донован се взря в посоката, която сочеше пръстът на Поуел. Той нямаше стереотръба, но ясно видя малката движеща се точка, която се чернееше на фона на ослепително блестящите кристали.

— Виждам го — викна той. — Да вървим!

Поуел отново се спусна върху раменете на робота и плесна с ръкавицата по гигантските му гърди.

— Тръгвай!

— Карай! Карай! — разкрещя се и Донован, пришпорвайки робота си с пети.

Роботите тръгнаха. Техният отмерен тропот не се чуваше в безвъздушното пространство — скафандрите не провеждаха звука. Чувствуваше се само ритмичното полюшване.

— По-бързо! — викна Донован.

Ритъмът не се измени.

— Безполезно е — отвърна Поуел. — Това старо желязо се движи с определена скорост. Не мислиш ли, че те са снабдени със селективни флексори?

Излязоха от сянката. Слънчевата светлина се сгромоляса отгоре им като разтопен поток. Донован се преви инстинктивно.

— Ух! Дали само ми се струва или наистина е горещо?

— След малко ще ти стане още по-горещо — последва мрачен отговор. — Виж Спиди!

Роботът СПД-13 беше вече близо и можеше да се наблюдава с подробности. Грациозното му аеродинамично тяло, хвърлящо ослепителни отблясъци, се придвижваше бързо и математически точно по неравната земя. Името му — Спиди (пъргав), разбира се, беше образувано от буквите, съставлящи неговата марка, но то му подходеше извънредно много. Моделът СПД беше един от най-бързоходните работи на фирмата „Юнайтед роботс енд мекяникъл мен корпорейшън“.

— Хей, Спиди! — развика се Поуел, като махаше отчаяно с ръце.

— Спиди! — завика Поуел. — Ела тук!

Разстоянието между хората и побъркания робот намаляваше бързо, по-скоро поради усилията на Спиди, отколкото благодарение на ленивата походка на остарелите устройства, които бяха възседнали Поуел и Донован. Те бяха вече съвсем близо и можеха да видят, че походката на робота е някак ненормална — Спиди видимо се поклащаше ту на едната, ту на другата страна. Поуел замаха с ръка, усили до краен предел своя плътно вграден в шлема радиопредавател и се накани да извика още веднъж.

В този момент Спиди го забеляза.

Той спря като закован и известно време стоя, олюлявайки се, сякаш го духаше лек ветреца.

— Всичко е наред, Спиди! Ела тук!

За първи път в репродуктора се чу гласът на робота. Той каза:

— Дявол да ви вземе! Елате да си поиграем. Вие ще гоните мен, а аз — вас. И никаква любов не ще ни раздели! Аз съм малко цветенце, мило малко цветенце... Ура-а-а!

Той се завъртя кръгом и полетя с такава скорост, че под краката му заскачаха късчета спечен прах. Последните думи, които той произнесе, докато се отдалечаваше, бяха: „Расло малко цвете под вековен дъб...“, последвани от металическо щракане, което вероятно отговаряше на роботското хълцане.

Донован тъпо каза:

— Откъде пък тия стихове? Слушай, Грег, той... той е пиан. Или нещо подобно.

— Ако не беше ми го казал, аз едва ли щях да се досетя — беше ехидният отговор. — Ела да се върнем при сянката. Още малко и ще се подпаля.

Настъпилото мълчание бе нарушено от Поуел.

— Не! Спиди не е пиан. Той е робот, а роботите не пият. Но нещо в него не е наред — също както у хората, когато се напият.

— А на мен ми се струва, че е пиан — решително заяви Донован. — Във всеки случай той мисли, че ние си играем с него. А на нас съвсем не ни е до игри. Това е въпрос на живот или смърт — и то една твърде неприятна смърт.

— Кротко, не бързай! Все пак роботът си е робот. Щом узнаем какво му е, ще го оправим.

— Да, щом узнаем — жлъчно каза Донован.

Поуел не се засегна.

— Спиди е приспособен към нормалните условия на Меркурий. Но тая местност — той очерта с ръка хоризонта — е явно ненормална. Ето къде е причината. Откъде например се взеха тия кристали? Те могат да се образуват от бавно застиваща течност. Но коя течност е толкова гореща, че може да се втвърдява под слънцето на Меркурий?

— Вулканични явления — предложи Донован.

Тялото на Поуел се напрегна.

— Детинщини!... — произнесе той със задавен глас и замълча около пет минути.

След това каза:

— Слушай, Майк! Ти какво каза на Спиди, когато го изпрати за селен?

Донован се учуди:

— Че знам ли? Просто му казах да донесе селен.

— Това зная, но как му го каза? Опитай се да си спомниш самите думи!

— Казах му... Чакай!... Казах: „Спиди, нужен ни е селен. Ще го намериш там и там. Иди и го донеси!“ Това е. Какво друго според теб трябваше да му кажа?

— Ти каза ли му, че това е много важно, срочно?

— Защо? Та то е съвсем ясно.

Поуел въздъхна.

— Да... Сега вече нищо не може да се направи. Закъсахме...

Той слезе от робота, седна и се облегна на скалата. Донован приседна до него. Зад границата на сянката ослепителното слънце ги дебнеше, както котката дебне мишка. А до тях стояха двата невидими в тъмното гиганта. Само святкащите безжизнени фотоелектрични очи гледаха към двамата мъже — намигащи, неизменни, равнодушни. Равнодушни! Такива, какъвто беше целият този гибелен Меркурий — малък, но коварен.

Донован чу напрегнатия глас на Поуел:

— Слушай сега! Да започнем от трите основни закона на роботната техника, от трите правила, които са трайно заложени в позитронния им мозък. — Той започна да свива пръсти в тъмнината. — Първо. Роботът не може да причини зло на човека или с бездействието си да допусне на човека да бъде сторена беда.

— Правилно.

— Второ! — продължи Поуел. — Роботът е длъжен да се подчинява на заповедите на човека, ако тия заповеди не противоречат на Първия закон.

— Вярно.

— И трето. Роботът е длъжен да се стреми към самосъхранение дотолкова, доколкото това не противоречи на Първия и Втория закон.

— Вярно! И после?

— Това обяснява всичко! Когато тия закони влязат в противоречие, въпросът се решава от разликата в позитронните потенциали на мозъка. Какво би станало, ако роботът се доближи до опасност и осъзнае това? Потенциалът, създаден от Третия закон, автоматически го заставя да се върне. Но представи си, че ти си му заповядал да се приближи до опасното място. В тоя случай Вторият

закон създава противоположен потенциал — по-голям от първия, и роботът изпълнява заповедта с риск за собственото си съществуване.

— Зная. Но какво общо има това с нашия случай?

— Какво може да се е случило със Спиди? Той е един от последните модели роботи, високоспециализиран и скъп като военен кораб. Направен е така, че трудно може да бъде унищожен.

— Е, и?

— При монтажа му са засилили Третия закон — между другото, това е специално отбелязано в проспекта. Неговият инстинкт за самосъхранение е необикновено силен. А когато си го пратил за селен, ти си му дал командата небрежно. Потенциалът, свързан с Втория закон, е бил твърде слаб. Това е факт.

— Карай, карай! Струва ми се, че започнах да разбирам.

— Разбираш, нали? Около селеновото езеро съществува някаква опасност. Тя увеличава с приближаването на робота и на определено разстояние от езерото потенциалът на Третия закон — от самото начало твърде висок — става точно равен на потенциала на Втория закон — слаб по начало.

Донован възбудено скочи.

— Ясно! Установява се равновесие. Третият закон го дърпа назад, а Вторият тика напред.

— Да. И той започва да обикаля около езерото по линията, където съществува равновесие. Ако не направим нищо, той ще продължи да тича по тоя кръг като на хоро.

— Затова, значи, се държи като пиян. При равновесие на потенциалите половината от позитронните вериги на мозъка не работят. Не съм специалист върху ония части на волевия си механизъм, които не може да контролира и пияният човек. Изобщо, мила картинка!

— Но каква може да бъде тая опасност? Ако знаехме от какво бяга той!

— Нали ти сам се досети? Вулканични явления. Някъде около езерото проникват газове от недрата на Меркурий. Серен двуокис, въгледвуокис и въглероден окис. Твърде много въглероден окис. А при тукашната температура...

Донован преглътна слюнката си.

— Въглероден окис плюс желязо дават летлив железен карбонил.

— А роботът — мрачно добави Поуел — в основата си е желязо. Обичам логичните разсъждения. Ние си изяснихме всичко освен едно — какво да правим. Да отидем сами при селена не можем — много е далеч. Не можем да пратим и тия жребци, защото сами няма да отидат. А ако отидем с тях, ще успеем да се изпечем. Да хванем Спиди също не можем — тоя луд мисли, че ние играем с него, пък и скоростта му е 60 мили в час срещу нашите четири.

— Но ако отиде единият от нас — замислено започна Донован — и се върне препечен, нали другият ще остане?

— Да! — последва саркастичен отговор. — Ще бъде трогателна жертва. Само че преди да се добере до езерото, човекът не ще бъде в състояние да даде заповед. А роботите едва ли ще се върнат без заповеди. Да направим сметка: ние сме на две или три мили от езерото — е добре, да кажем на две. Роботът взема четири мили в час. В скафандрите можем да издържим десет минути. Имай пред вид, че тук е не само горещо. Слънчевото лъчение в ултравиолетовата област и прочие — това също е сигурна смърт.

— М-м, да! — каза Донован.

— И още нещо: за да може потенциалът на Третия закон да спре Спиди на такова разстояние, значи трябва да има твърде много въглероден окис в атмосферата от метални пари. И затова тук трябва да има забележима корозия. Спиди се разхожда вече няколко часа. И всеки момент, да речем, колянната му става може да излезе от строя и той ще се катурне. Нужно е не само да поразмърдаме мозъците си. Трябва да решаваме бързо. — Дълбоко, мрачно, унило мълчание. И тъмнина.

Първи заговори Донован. Гласът му трепереше, но той се стараеше да говори безстрастно.

— Ако не можем да увеличим потенциала на Втория закон с нова команда, не можем ли да опитаме от другия край? Ако увеличим опасността, ще се увеличи и потенциалът на Третия закон и той ще се върне назад.

Поуел мълчаливо обърна шлема си към него.

— Слушай — внимателно продължи Донован, — за да го прогоним, ние трябва само да повишим концентрацията на въглеродния окис. В станцията има цяла аналитична лаборатория.

— Естествено — съгласи се Поуел. — Това е станция-рудник.

— Именно. И там трябва да има достатъчно оксалова киселина за утаяване на калция.

— Господи, Майк! Ти си гениален!

— Кой повече, кой по-малко! — съгласи се скромно Донован. — Просто си спомних, че оксаловата киселина при нагряване се разпада на въглероден двуокис, вода и на стария добър въглероден окис. Съвсем проста работа — институтският курс по химия.

Поуел скочи и тупна по крака на гигантския робот.

— Ей! — викна той. — Умееш ли да хвърляш?

— Какво, господарю?

— Няма значение! — Поуел мислено изруга робота и вдигна едно парче от скалата, голямо колкото тухла. — Вземи и се премери в дюзата синкави кристали ето там, оная извита цепнатина. Виждаш ли?

Донован го подръпна за ръката.

— Далече е, Грег. Почти половин миля.

— Спокойно! — отвърна Поуел. — Спомни си силата на притеглянето на Меркурий, а ръката му е стоманена. Гледай!

Очите на робота измериха разстоянието с точност на машина. Той попритегли с ръка камъка и замахна. В тъмнината движенията му почти не се забелязваха, но когато се прехвърли от единия крак на другия, почвата леко се затресе. Камъкът излетя като черна точка зад пределите на сянката. На полета му не пречеха ни съпротивление на въздуха, ни вятър и когато той падна, от самия център на дюзата се разхвърчаха отломъци от сини кристали.

Поуел радостно се развика:

— Да вървим за киселината, Майк!

Когато влязоха в разрушеното здание на станцията, Донован мрачно каза:

— Спиди се движи все по нашата страна на езерото. Чака да го гоним, забележа ли?

— Да.

— Иска да играе с нас. Ще му дам аз една игра...

* * *

Върнаха се след няколко часа, нарамили трилитрови банки, пълни с бял прах, и с изопнати лица. Фотоелементите се рушаха побързо, отколкото бяха очаквали.

Изведоха роботите на слънце и като мълчаха, съсредоточено и мрачно се запътиха към Спиди.

Без да бърза, Спиди заподскача към тях.

— Ето ни пак. Ура! Изскочи месец от мъглата и хич дори не се засрами!

— Ще ти дам аз един месец — измърмори Донован. — Погледни, Грег, той куца.

— Виждам — последва загриженият отговор. — Ако не побързаме, въглеродният окис ще го довърши.

Сега те се приближаваха бавно, почти крадешком, за да не подплашат малоумния робот. Бяха още далеч, но Поуел можеше да се закълне, че Спиди се готви да си плюе на петите.

— Хайде! — изхриптя той. — Ще броя до три. Едно, две...

Стоманените ръце се протегнаха едновременно и двете стъклени банки полетяха по успоредни дъги, бляскайки като брилянти под нетърпимото слънце. Те се пръснаха безшумно като сол и зад Спиди се издигна облак от оксалова киселина. Поуел знаеше, че на яркото меркурианско слънце тя съска като газирана вода.

Спиди се обърна бавно, отстъпи малко и пак бавно започна да набира скорост. След петнадесет секунди той вече се движеше с неуверени подскоци към хората.

Поуел не различаваше какво точно говори при това роботът, но му се счу нещо подобно: „Не ми се ти кълни, за любовта не ми шепти...“ Поуел се обърна към Донован.

— Под скалата, Майк! Той дойде на себе си и ще бъде послушен. Хайде, че ми стана горещо!

Те се задрусаха към сянката върху гърбовете на тремавите гиганти. Когато почувствуваха край себе си приятен хлад, Донован се обърна.

— Грег!

Поуел погледна назад и едва не извика. Спиди бавно, много бавно се отдалечаваше. Той отново влезе в своята кръгова орбита, набирайки постепенно скорост. В стереотръбата се виждаше съвсем близко, но в същност беше недостигаем.

— Да го настигнем! — завика Донован и пусна работа, но Поуел го спря.

— Няма да го хванеш, Майк! Не виждаш ли?

Той се сви върху раменете на работа и стисна юмруци, чувствувайки пълната си безпомощност.

— Защо го разбрах едва пет секунди, след като се случи? Майк, ние напразно изгубихме време!

— Трябва още киселина — упорито заяви Майк. — Концентрацията беше много малка.

— Не! Не биха ни стигнали и седем тона. А ние нямаме време да я донесем, даже ако я притежавахме. Корозията ще го разяде. Не разбра ли, Майк?

— Не!

— Ние просто установихме ново равновесие. Когато се появи допълнително количество въглероден окис и потенциалът на Третия закон се увеличи, той просто отстъпва, докато настъпи равновесие, а след това, когато въглеродният окис излети, той отново се връща напред.

В гласа на Поуел звучеше отчаяние.

— И пак същото хоро. Ние можем да теглим Третия закон и да дърпаме Втория — все едно, нищо няма да се промени. Трябва да се излезе извън пределите на тия закони.

Той завъртя работа си с лице към Донован, тъй че сега двамата седяха един срещу друг — неясни сенки в тъмнината — и прошепна:

— Майк!

— Това е краят, нали? — уморено каза Донован. — Е, да идем в станцията! Да почакаме, докато фотоелементите угаснат окончателно, да си стиснем ръцете, да вземем цианид и да умрем, както подобава на джентълмени. — Той късо се изсмя.

— Майк! — повтори сериозно Поуел. — Ние сме длъжни да върнем Спида.

— Знам!

— Майк! — започна отново Поуел и след кратко колебание продължи. — Има още и Първи закон. Помислих вече и за него. Но това е... това е последното средство.

Донован се взря в него и гласът му се оживи.

— Мисля, че беше крайно време за последното средство!

— Добре. Според Първия закон роботът не може да гледа как заради неговото бездействие човекът се намира в опасност. Вторият и Третият закон не ще го възпрат. Не могат, Майк!

— Дори и когато роботът е малоумен? Та той е пиян!

— Вярно е, че има риск.

— Ти какво предлагаш?

— Сега аз ще изляза на слънце и ще видя как ще действа Първият закон. Ако и той не наруши равновесието, то... по дяволите, все ми е едно дали това ще стане сега или след три-четири дни!

— Почакай, Грег! Съществуват и човешки правила за поведение. Ти нямаш право просто така да вземеш и да отидеш. Дай да теглим жребие!

— Добре! Кой пръв ще повдигне 14 на куб?

И почти веднага:

— 2744.

Донован почувствува как роботът на Поуел, минавайки край него, се блъсна в неговия робот. След секунда Поуел вече беше зад границата на сянката. Донован отвори уста да извика, но се въздържа. Разбира се, че това говедо бе сметнало 14 на куб предварително, нарочно.

Това беше съвсем в неговия стил!

* * *

Слънцето палеше ужасно и Поуел чувствуваше сърбеж по кръста си. Навярно въображение. А може би жестокото лъчение вече прониква и през скафандъра му. Спиди наблюдаваше Поуел, но този път не го приветствуваше с идиотски стихове. Това вече беше нещо. Но не биваше да се доближава много до него!

До Спиди оставаха още триста метра, когато роботът започна да отстъпва внимателно крачка по крачка. Поуел спря своя робот и скочи върху покритата с кристали земя. Във всички посоки полетяха отломъци. Почвата беше синкава, кристалите се плъзгаха под краката му. Да се ходи при намалената сила на теглото беше трудно. Подметките на Поуел се нажежиха. Той погледна през рамо и видя, че е отишъл твърде далеч, че не може вече да се върне в сянката нито сам,

нито с помощта на своя тромав робот. Оставаше или Спиди, или — край! Гърлото му пресъхна. Стига! Той спря.

— Спиди! — повика той. — Спиди!

Лъскавият съвременен робот пред него се позабави, спря, сетне отново тръгна.

Поуел се опита да вложи в гласа си колкото може повече молба — нещо, което при неговото положение съвсем не бе трудно.

— Спиди! Аз трябва да се върна в сянката, иначе слънцето ще ме убие. Това е въпрос на живот или смърт, Спиди, помогни ми!

Спиди направи крачка напред и се спря. Той заговори, но като го чу, Поуел застана. Роботът шепнесе: „Ако ти лежиш в постеля, ако утре е неделя...“ Гласът затихна. Беше невероятно горещо. С крайчеца на окото си Поуел забеляза някакво движение. Извърна се рязко и застина от удивление. Чудовищният робот, с който той пристигна, се движеше — движеше се към него съвсем сам, без ездач...

Роботът заговори:

— Простете, господарю, аз не бива да се движа сам, но вас ви заплашва опасност.

Е, разбира се! Потенциалът на Първия закон — най-силното нещо! Но на Поуел не му трябваше тая древна развалина. Трябваше му Спиди. Той направи няколко крачки встрани и отчаяно завика:

— Забранявам ти да се приближаваш! Заповядам да спреш!

Това беше безполезно. Не може човек да се бори с потенциала на Първия закон.

Роботът каза:

— Застрашава ви опасност, господарю!

Отчаян, Поуел се огледа. Той вече трудно виждаше предметите; в мозъка му бушуваше нажежена вихрушка, собственият му дъх го изгаряше и всичко наоколо трептеше в мъгла.

За последен път той закрещя:

— Спиди! Умирам! Дявол да те вземе! Къде си? Спиди? Помогни ми!

Той продължаваше да отстъпва в сляпото си желание да се измъкне от неканения робот, когато почувствува върху ръката си стоманени пръсти и чу загрижения, виновен глас с метален тембър:

— Боже мой, господарю, какво правите тук. И какво още гледам? Аз нещо се обърках...

— Няма значение! — промълви Поуел. — Отнеси ме в сянката на скалата. Бъро!

Той почувствува, че го повдигат във въздуха и бързо го носят нанякъде. Усети за последен път палещото слънце и загуби съзнание.

* * *

Когато се свести, той видя, че над него стои усмихнат Донован.

— Как е, Грег?

— Чудесно! — отвърна той. — Къде е Спиди?

— Тук. Пратих го до друго езеро, но този път със заповед да донесе селен на всяка цена. Донесе го след четиридесет и две минути и три секунди — засякох му времето. Той още се извинява за своето хоро. Не се решава да дойде при теб. Бои се, че ще му се караш.

— Доведи го тук! — засмя се Поуел. — Той не е виновен.

Той протегна ръка и здраво стисна металната лапа на Спиди.

— Всичко е наред, Спиди. Знаеш ли, Майк, какво ми дойде на ум?

— Какво?

Той разтърка лицето си — въздухът беше възхитително прохладен.

— Знаеш ли, когато свършим работата си тук и Спиди премине полевите изпитания, ще ни пратят на междупланетна станция.

— Не може да бъде!

— Тъй поне каза старата Келвин, преди да тръгнем насам. Не ти го казах досега, защото се готвех да протестирам срещу тази идея.

— Да протестираш? — възкликна Донован. — Но...

— Зная. Сега всичко е наред. Представяш ли си — 273 градуса под нулата! И това ако не е рай!

— Междупланетна станция — замислено каза Донован. — Е, какво, готов съм!

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
6/1964 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.